

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ
«РОЛЬ ЗОВНІШНЬОГО ЧИННИКА У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ
КРИЗІ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ»**

Маріуполь – 2017

ББК 66.3(4Укр),133.1
УДК 323.22/23(477)"312"

Роль зовнішнього чинника у суспільно-політичній кризі на Південному Сході України: збірник матеріалів круглого столу / За ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь : МДУ, 2017. — 88 с.

Редакційна колегія: д.політ.н., професор К. В. Балабанов, д.і.н., професор І. М. Грідіна, к.політ.н., доцент О. Л. Гільченко, к.політ.н., доцент М. В. Булик, к.і.н., доцент С. П. Пахоменко

Рекомендовано до друку засіданням кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол №12 від 12 травня 2017 р.)

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики, 2017
© Маріупольський державний університет, 2017

3. Порошенко проводить зустріч з прем'єр-министром Греції Ципрасом [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://censor.net.ua/photo_news/427178/poroshenko_provodit_vstrechu_s_prem_erministrom_gretsii_tsiprasom_fotoreportaj.
4. Απάντηση Εκπρωσώπου ΥΠΕΞ, Στράτου Ευθυμίου, σε ερώτηση δημοσιογράφου σχετικά με πληροφορίες περί εγκαινίων αυτοαποκαλούμενης "επίσημης αντιπροσωπείας της Λαϊκής Δημοκρατίας Ντόνετσκ" στην Ελλάδα [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mfa.gr/epikairotita/diloseis-omilies/apantese-ekprosopou-ureks-stratou-euthumiou-se-erotese-demosiographou-skhetika-me-plerophories-peri-egkainion-autoapokaloumenes-episemes-antiprosopeias-tes-laikes-demokratias-ntonetsk-sten-ellada.html>.

УДК 327(73):355.48(477)"2014/2017"(043)

Константинова Ю.

РОЛЬ США У ВРЕГУЛЮВАННІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ НА ПІВДЕННОМУ СХОДІ УКРАЇНИ

Перемога на президентських виборах у США Дональда Трампа на думку експертів призведе до зміни стратегії світового лідерства, яку реалізовували попередні адміністрації Білого Дому. В інавгураційній промові Трамп пообіцяв переглянути зовнішню політику, яку тривалий час проводив Білий дім і яка призвела до того, що зміцнення економіки, армії та безпеки багатьох країн світу відбувалося за рахунок інтересів США. Відповідно до промови нового президента, торгівля, зовнішня політика та міграційна політика США буде в першу чергу враховувати інтереси американських громадян [6]. Лозунг – «America first», може суттєво вплинути і на політику США щодо України.

Останні два роки Україна входила до п'ятірки пріоритетів зовнішньої та безпекової політики США, тому перед Україною стоїть важлива мета – переконати адміністрацію Трампа в необхідності продовжити співпрацю хоча б на тому ж рівні.

Ключові інтереси України у відносинах з США:

1) безпекова та військово-технічна співпраця, яка б дозволила Україні у довгостроковій перспективі стати важливим безпековим союзником США в регіоні;

2) допомога США у проведенні реформ, включно з наглядом з боку США над певним блоком реформ (поліція, реформа прокуратури, реформа митної служби) у тісній координації з країнами ЄС;

3) міжнародна підтримка США у стримуванні російської агресії, зокрема координаційна роль у збереженні санкційного режиму щодо Росії;

4) фінансова підтримка, зокрема через міжнародні фінансові інституції, передусім МФВ;

5) посилення з допомогою США енергетичної безпеки України.

Інтереси США щодо України дещо інакші:

1. Україна розглядається, як складова Європейської безпекової архітектури, спираючись на принцип «Європи цілісної, вільної і в мирі» (Europe whole, free and at peace);

2. Україна як модель успішного реформування та демократичного розвитку для інших країн регіону, включно з Росією. Тобто, йдеться теж не лише про Україну, а про регіональний вимір, у якому Україна є надзвичайно важливим елементом [2].

Отже, суттєва різниця у сприйнятті основних завдань співпраці є однією з ключових проблем діалогу між двома країнами.

Аналізуючи участь США у врегулюванні конфлікту на Південному Сході України, необхідно враховувати низку моментів: по-перше, історично склалось, що Вашингтон розглядає Україну не як самостійного гравця, а в широкому європейському контексті, тому російську агресію він сприймає в першу чергу як загрозу європейській безпековій архітектурі; по-друге, США кваліфікують Україну не як союзника, а як партнера. Останнє, з моменту окупації Криму та частини Донбасу, залишається головним подразником у безпековому діалозі, і знову ж таки пов'язане з різним сприйняттям інтересів країн у співробітництві.

США та Україна по різному бачать зобов'язання в рамках Будапештського меморандуму. За логікою української сторони, Сполучені Штати повинні були першими серед міжнародних партнерів Києва стати на захист територіальної цілісності та суверенітету України, з огляду на їхню ініціацію процесу ядерного роззброєння України та підписання Будапештського меморандуму. Українська сторона сприймала меморандум як гарантії безпеки, американська ж як безпекові запевнення реалізація яких здійснюється через проведення відповідних консультацій [2].

Такі консультації були ініційовані спочатку у Парижі (невдало, через деструктивну позицію російської сторони), а потім проведені у Женеві. Саме у рамках виконання Будапештського меморандуму деякі експерти пропонують розглядати допомогу США у зміцненні оборонних спроможностей України, а також ініціювання, утримання та координацію з міжнародними партнерами санкцій щодо Росії. Жоден інший документ, окрім Будапештського меморандуму, не спонукає Вашингтон до такої допомоги. Будапештський меморандум надає США політичне та моральне зобов'язання бути залученими до врегулювання конфлікту та надавати допомогу Україні.

З українського боку виконання США своїх зобов'язань згідно з Будапештським меморандумом викликає питання, оскільки Вашингтон не зміг своєчасно та належним чином відреагувати на загрозу суверенітету та територіальної цілісності України. Одним із символів такої неспроможності став той факт, що Білий Дім не спромігся ухвалити позитивне рішення про надання Україні оборонного летального озброєння.

Питання надання летальної зброї є не єдиним каменем спотикання у безпековому діалозі України та США. Інші чутливі питання — надання Україні статусу ключового союзника поза НАТО (Major NonNATO Ally, або ж MNNA), яке фактично зняте з порядку денного, а також підписання між Україною та США двосторонньої безпекової угоди (на зразок тих, які США має з Південною

Коресю та Японією). Обидві ідеї були визнані нерелевантними з боку США, і на сьогодні є подразником у діалозі з Вашингтоном [2].

За два роки з моменту анексії Криму США надали Україні 266 мільйонів доларів безпекової та військової допомоги. У цьому році очікується ще 335 мільйонів доларів на тренування та обладнання [1]. Нова допомога, надана Конгресом США, дасть змогу розширити тренування на Яворові та у Хмельницькому і забезпечити військово-обладнання для покращення оборонних спроможностей України. США від початку робили ставку на людей та інституції (тренування та навчання, боротьба з корупцією, посилення цивільного контролю).

Сполучені Штати безпосередньо не беруть участі у переговорному процесі щодо вирішення конфлікту між Україною та Росією. Американські урядовці стверджують, що делегування Німеччині питання врегулювання конфлікту відбулось природнім чином (*naturally*). Для США важливо було, аби саме Німеччина, а не ЄС як такий, грала ключову роль у цьому процесі. Крім того, лише безпосередня залученість керівництва Німеччини (а також Франції) до переговорів із Путіним дозволила канцлеру Меркель та президенту Олланду особисто відчутти рівень договоропроможності російського президента та його налаштованість на ревізійний порядок денний [2].

Діалог на найвищому рівні між США та Україною значно інтенсифікувався за останні два роки. З боку Державного Департаменту США рівень залученості до українського питання став надзвичайно високим, оскільки вперше українським питанням на постійній основі опікувалась безпосередньо помічниця (в українському еквіваленті заступник) Держсекретаря США (Вікторія Нуланд). Раніше візаві України був в основному на рівні заступника помічника США, відповідального за Україну.

Важливо, що внаслідок російської агресії вдалося посилити та вивести на новий рівень інституційний діалог і у безпековій сфері. Йдеться про так званий Об'єднаний координаційний комітет з питань військового співробітництва та оборонного реформування й щорічні військово-політичні консультації. Статус комітету після анексії Криму був підвищений. Українське досвід було передано безпосередньо під Європейське командування США в Європі для більш оперативного та ефективного вирішення питань. Окрім того, Комітет був розширений за рахунок долучення до нього Британії, Канади та Литви [4]. На сьогодні він є де-факто головним інструментом контролю американської військової та безпекової допомоги для України.

До кінця президентського терміну Обама політика США щодо України не змінювалась, вона полягала у недопуску чергової хвилі ескалації на Сході України та збереженні Мінських домовленостей.

Входження США в нові переговорні формати та ініціативи щодо України залишається під питанням і за нової адміністрації, враховуючи складність та довготривалість вирішення конфлікту між Україною та Росією, неможливість досягнути видимої перемоги над путінським режимом, ізоляціоністські настрої в США тощо.

Сьогодні у Вашингтоні спостерігається досить високий рівень психологічної готовності до поступового заморожування конфлікту на Донбасі. Встановлення сталого перемир'я та відсутність чітких перспектив врегулювання конфлікту на Сході України і деокупації Криму в осяжній перспективі, на думку експертів, утримуватиме США поза переговорним процесом. Їхня роль у відновленні територіальної цілісності України зводиться до ритуально символічної. Їхнє головне завдання полягатиме у тому, аби забезпечити перемир'я і не допустити новий виток ескалації в регіоні. І в питанні Криму, і, можливо, в питанні Донбасу США візьмуть за основу так звану декларацію Велеса, яка полягала у невизнанні окупації Балтійських країн Радянським Союзом [2].

Загалом, експерти прогнозували досить песимістичний сценарій розвитку відносин США та України, в контексті заяв Трампа щодо Росії. Але за перші 100 днів президентства не було помітно особливих заяв з вуст Дональда Трампа щодо ситуації в Україні. Президент США вважає анексію Криму незаконною, однак більше ставлення США до України простежується кризь висловлювання держсекретаря країни Рекса Тіллерсона.

«Три роки тому агресія Росії проти України похитнула основні принципи Європи: безпеку і стабільність. Сьогодні, тривала ворожість і агресія Росії ставлять під загрозу наше спільне бачення Європи, яка є цілісною, вільною і мирною. Підтримка України з боку США і НАТО залишається непохитною. Як ми вже неодноразово повторювали на кожній зустрічі міністрів і самітах, коли Росія почала свою агресію проти України, союзники по НАТО твердо стояли на підтримці суверенітету і територіальної цілісності України. Ми не приймали і не будемо приймати зусилля Росії по окупації території України», – сказав Тіллерсон [3].

«Разом ми будемо виступати за Україну, захищаючи суверенну територію, зміцнюючи її економіку і продовжуючи проводити реформи. Як сказав президент Трамп, кожна країна має право визначати своє власне майбутнє, і ми повинні допомогти українському народові зберегти це священне право і ми повинні допомогти українському народові забезпечити це священне його право», - заявив державний секретар США Рекс Тіллерсон на засіданні у Брюсселі Комісії Україна-НАТО [5].

Сьогодні, з боку США проти Росії й надалі зберігаються санкції. Відбувається дискусія, щодо скорочення фінансових асигнувань в Україну. Продовжується співробітництво в безпековій та військовій сферах.

Таким чином, суспільно-політична криза на Південному Сході України, залишається актуальним питанням зовнішньої політики США. Не дивлячись на прихід до влади у Білому домі нової адміністрації Трампа, і передвиборчих його заяв щодо Росії, відносини з Україною залишаються у вже існуючому форматі.

Список використаної літератури

1. Власенко Р.В. Українське питання в контексті політичних змін в США. Аналітична записка / Р. В. Власенко – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_pytan-db571.pdf.

2. Гетьманчук А. Аудит зовнішньої політики: Україна – США. Дискусійна записка / А. Гетьманчук – Режим доступу : https://drive.google.com/file/d/0B7i_OSucRX5wUHFhS21MSUpIqjg/view.
3. Уже не пропутінський і з ударом по Асаду. 100 днів Трампа у зовнішній політиці США – Режим доступу : <https://tsn.ua/svit/posvarilisya-z-rf-vdarili-ro-siriyi-yak-zminilasya-zovnishnya-politika-ssha-za-100-dniv-administraciyi-trampa-918913.html>.
4. Партнерство з НАТО – Режим доступу : <https://defense-reforms.in.ua/partnership>.
5. Тіллерсон гостро засудив агресію Росії в Україні, санкції з Москви США не зніматимуть – Режим доступу : <http://ukrainian.voanews.com/a/tillerson-ukraine/3791142.html>.
6. Ярошенко Є. Америка передусім: інавгураційна промова 45-го Президента США Дональда Трампа / Є. Ярошенко – Режим доступу : <http://icps.com.ua/ameryka-peredusim-inavhuratsiy-na-promova-45-ho-prezydenta-ssha--donalda-trampa/>.

УДК 327(470+571):355.48(477)"2014/2017"(043)

Альошина М.

РОЛЬ РОСІЇ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ КРИЗІ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Події на Євромайдані загострили відносини між Києвом, заходом і центром України, які підтримали опозицію, що прийшла до влади, з одного боку і сходом України, де були сильні позиції президента Януковича і його прихильників з Партії регіонів, підтримуваних Росією, з іншого боку.

Протистояння посилювалося з 22 січня 2014 року, після масових протестів, що мали місце в Україні, із захопленнями адміністративних будівель і насильницькими відстороненнями від посади місцевих керівників, призначених адміністрацією Януковича. У лютому 2014 року протистояння в Києві призвело до зміни влади на Україні.

Якщо в столиці, північних, центральних і західних регіонах України нова влада, які заявили про відновлення руху в бік євроінтеграції, користувалися певною підтримкою населення і швидко зміцнила своє становище, то на сході країни характер приходу до влади колишньої опозиції, її перші рішення викликали невдоволення і акції протесту проти нової влади. Зростаюча нестабільність і розкол в суспільстві висунули на перший план глибокі внутрішні протиріччя українського суспільства, які почали проявлятися ще в середині 1990-х років і загострилися за часів «Помаранчевої революції», а потім в ході подій, що відбувалися після листопада 2013 года.

1 березня 2014 року колишній Президент України написав заяву про прохання введення військ Російської Федерації на територію України. В цей самий день президент Росії Володимир Путін вніс до Ради Федерації звернення «про використання Збройних Сил Російської Федерації на території України». У той же день Рада Федерації, зібравшись на позачергове засідання, одноголосно